

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

Előfizetési felhívás.

Lapunk egy félevesi pályafutásának végéhez közeledvén, a július—decemberi félévre előfizetési felhívásunkat ezennel megújítjuk.

Az eddig megjelent számokból a nagyérdemű olvasó közönség megítélheti, hogy programunkban kifejezett ígéreteinknek mennyiben tettünk eleget; lapunk irányára, szellemére, értékére biztos következtetést vonhat. Annálfogva újabb és más ígéretet nem teszünk mint azt, hogy felállított programunkhoz hívek leszünk s azon törekszünk, hogy kitünő munkatársaink segítségével lapunkat minél tartalmasabbá és tanulságosabbá tegyük.

Ha a t. olvasó közönség lapunk fenmaradását óhajtja, tisztelettel kérjük az előfizetési pénznek mielőbbi beküldésére a szerkesztőhöz. (Nagy-Péterfia 961. sz. a.)

 Az előfizetési pénz mint eddig **egész évre 6 frt, félévre 3 frt.**

Debreczenben, 1879. június 3.

Joó István,

felelős szerkesztő és kiadótulajdonos.

A vallásszabadság és polgári házasság.

(Folytatás.)

A magyar törvényhozás épen a vallásszabadság kérdésében sok bölcseséget és kiméletet szokott tanusítani, azért reményünk van, hogy a közép és felsőbb oktatás ügyében hozandó törvények alkotásában e jeles tulajdonaival jövőben is találkozni fogunk. Történeti szempontból tekintve a dolgot, az iskolai autonómia nézve a protestánsokkal egyetlen felekezet sem hasonlítható össze e hazában; s azért ama „Pontozatok“ szerzője téved, midőn a protestáns és görög-keleti egyházak autonómiáját egy színvonalra akarja állítani. Különben az a törvényhozás dolga és joga, ha azokat épazon jogokkal ruházza fel, melyekkel mi birunk és birni akarunk, csak Prokrustes ágyat ne csináljon s az

egyenlőség kedvéért autonómiánk életképes szerveit ne vagdalja le egymás után.

Ha a „Pontozatok“ szerzője és a magyar törvényhozás akarata mindenben találkoznék, akkor jó részt árnya maradna csak a mi iskolai autonómiának, s az a sokszor emlegetett teljes vallásszabadság reánk nézve nem lenne egyéb üres szólamnál. Egyébiránt bármely kiméletet és jogtiszteletet tanusít is a törvényhozás irányunkban, vallásszabadságunkat azon mérvben korlátozza, a mily mérvben szabályozza törvényeivel a felsőbb tanügyet. Ha tehát mi fentartjuk azon nézetünket és felfogásunkat, hogy az iskolai autonómia a vallás szabad gyakorlatával a legszorosabb és legbensőbb egybeköttetésben áll, akkor bátran állíthatom, hogy a teljes vallásszabadság szempontjából egyedül az a felfogás helyes, szabatos és bölcs, melyet a tiszántúli egyházkerület fenthivatolt végzésében kifejezett, melyen azonban a törvényhozás már a népoktatás ügyében 1868-ban hozott XXXVIII. t. cikkel jó részben tultette magát, s nincs reményünk, hogy a teljes vallásszabadság megvalósíthatásáért a mi régi álláspontunkhoz térjen vissza.

Ha az én felfogásom helyes, akkor lehetetlen elnyomni egy balsejtelmemet ama prot. államférfiak törekvésével szemben, akik a teljes vallásszabadságot már a közel jövőben akarják s hiszik kivihehetőnek. Azt kell ugyanis gondolnom, hogy azon férfiak minden más hason gondolkozásaikkal együtt az iskolai autonómiát nem tartják az általuk emlegetett teljes vallásszabadság integráns részének, s ezért a tanügyet vagy tisztán államügynek tekintik s az iskolákat előbb vagy utóbb az állam mindent átölelő karjaiba akarják venni, vagy oly csekély körre akarják szorítani az iskolai autonómiát, hogy a felekezeteknek szabad lesz nagy áldozatokat hozni a tanügy emelésére, szabad lesz sokat nagyon sokat tenniök, fáradniök annak érdekében, de az intéző hatalmat és befolyást egészen az állam fogja élvezni és gyakorolni.

A magyarországi protestáns egyház a jus supremae inspectionis-t mindig tisztelettel elismerte, de az mindeddig meghatározva, körülírva nem volt, s ezért az érdekek és álláspontok különfélesége szerént ki többet, ki kevesebbet értett az alatt, ki szélesebbre, ki szűkebbre mérte annak határait. — Nagy baj ez nekünk, mert már a híres „Pontozatok“ ama jogot nagyon is ki akarják terjeszteni az államkormány javára s autonomiánkat ad minimum szállítani.

Neheztelem e „Pontozatok“-ban:

1. hogy a közoktatásügyi miniszter ur a prot. iskolák autonomiáját egy színvonalra állítja a szerb és román gkeletiek autonomiájával, mert aztán époly szemüvegen néz minket is mint azokat, pedig köztünk, Isten és ember látja, nagy a különbség, de a mit a dolog kényes voltánál fogva fejtegetni nem akarok.

2. Neheztelem, hogy még lelkészképző intézeteinket is folytonos és esetenkénti felügyelet alá akarja vetni. — Ugyan mi értelme volna egy tanfelügyelő bejövételének például a debreczeni vagy s.-pataki lelkészképző intézetbe? Hát tartozik az a reformátusokon kívül valakire, hogy a theologiai tudományok közül melyeket, mily terjedelemben, és irányban, hány órán és hány tanár ad elő, mennyi ezeknek a fizetése s hány évi a tanfolyam, az intézetnek van-e könyvtára, s mit és mennyit adnak ki annak évenkénti öregbitésére? És ha nem ezeknek megtudásáért, hát ugyan kérdem, miért tisztelné meg theologiai karunkat a homo regius? Vagy a *szellemet*, melyben egy tanintézet működik, akarná a homo regius kitudakolni? No ebben a tekintetben a protestánsok nagy többsége felül áll a bírálaton, egy netalán refractarius kisebbségért pedig csak ne vessük rendőri hatalom alá amazt, nehány gyanus patriotáért ne büntessük a legjobbakat is. Lelkészképző intézeteinknek tanfelügyelők vagy miniszteri kiküldöttek általi látogatását egyenesen a protestánsok zaklatásának, vallásszabadságuk sérelmének tekintem, s bizonyára annak venné minden őszinte protestáns ember.

3. Különösen sérelmesnek látszik nekem a folytonos felügyeletről szóló pontok közül az, melyben mondatik, hogy a miniszternek jogában áll „az iskolai alapítványokról s azok netaláni gyarapodásáról vagy csonkulásáról évenként kimutatást kívánni be.“ — Sérelmesnek tekintem e pontot, melyet a X.-el jelzett pontban írottak egészítenek ki, mert látszik, hogy itt a miniszter oly jogot akar szerezni magának az autonom testületekkel szemben, a mi-

lyet eddig nem birt, s velünk szemben, aligha fog birni. — A X. p. szerént ugyanis ha a miniszter hanyag vagy hibás kezelést lát, a felekezeti főhatóságtól jelentéseket kívánhat be az iránt, hogy a baj elhárítására önkormányzatilag micsoda intézkedések tétettek s ha ezeket nem tartja kielégítőknak, az ügyiratokat és számadásokat is bekövetelheti s ha a bajon a felekezeti főhatóság útján segíteni nem lehet, az ügy állásáról ő felségéhez előterjesztést és az orvoslás módja iránt javaslatot fog tenni. — Tehát fel lehet tenni egy prot. egyházkerületi főhatóságról, hogy a számadási bajokon nem akar vagy nem tud helyesen s talán becsületesen is segíteni; majd aztán ezeknek a felekezeti főhatóságoknak tisztán belkörü intézkedéseit a miniszter ur felülbirálgatja, s ezekkel meg nem elégedvén, az ügyet javaslattétellel ő felsége elé viszi, ami in ultima analysi azt teszi, hogy a főhatóságok eljárása helyteleníthetők, talán meg is rovatik s történik az, annak kell történni amit a miniszter ur akar. A miniszter ur meggondolta-e jól, hogy az ezen pontokban követelt jog gyakorlása mennyi zaklatásnak, sérelemnek, kínos megaláztatásának lenne szülőanyjává a protestánsokra nézve, meggondolta-e a miniszter ur, hogy az államkormány és protestánsok közt mennyi összeütközésnek vetné el magvait? S elfelejtette-e a miniszter ur, hogy a magyar protestánsok vallásszabadságuk háborgatását nem szokták egykedvűen nézni? — De hát mi alapon követel a közoktatásügyi miniszter ur ő nmga ily jogot magának azon alapok iránt, melyek kizárólag a protestánsok tulajdonát képezik, melyekről egyedül önmagoknak tartoznak felelőséggel. Még az a feltevés is sért bennünket, hogy mi alapítványainkat nem tudnók és akarnók a legszabályosabban, a legbecsületesebben kezelni és kezeltetni; hát ugyan kit érdekelnek azok jobban mint minket, a kik filléreinkből állítottuk elő azokat? S ha talán azon gondolat és gyanusítás lappang ama pontok fogalmazója agyában, hogy mi protestánsok nem tisztán vallási és tanügyi célokra, hanem talán államellenes üzemekre használnók fel alapjainkat, ily gondolat és felfogás ellen tiltakozunk. Ha így haladunk előre, még megérjük, hogy a főfelügyeleti jog mint valami ujkori moloch elnyeli a felekezeti tulajdonjogot. A „Pontozatok“ egy bizonyos pontja a véglegesen bezárt iskola vagyona feletti rendelkezést bizonyos esetben már elveszi a felekezeti főhatóságoktól. — Tudom hova czéloz e pont, de hát miért kell büntetni néhány emberért milliókat, a gonoszokért miért kell jogaiktól megfosztani az igazakat! —

Én független magyar protestáns egyházat óhajtván mindig idegenkedtem az állam segélyétől, a melyet némelyek annyira áhitanak. És ime a midőn a legteljesebb mérvben önszegélyből élünk, szabadságunkat, függetlenségünket a jó rend (?) nevében komoly veszély fenyegeti: midőn a teljes vallásszabadságot követelik kortársaink nemcsak a már létező, de a még csak ezután alakulható egyházak számára is, mi protestánsok a vallásszabadsággal nézetünk szerint oly szoros kapcsolatban álló ügyekre nézve jogaink megcsonkításától félhetünk. — Szép kilátások!

(Folyt. köv.)

Haladjunk!

Minél tovább haladunk az időben, annál szomorítóbb jelenségek tünedeznek fel egyházi életünk láthatárán, melyek nagyon kétségessé teszik az évtizedek óta reménykedve várt és mulhatatlanul szükségesnek ismert zsinat megtarthatását; és e jelenségek annál aggasztóbbak, hogy nem világi hatalom, nem külbefolyás gördíti elénk az akadályokat, melyek ellen tudtunk mindenkor, s talán tudnánk ma is egyesülten küzdeni, hanem egyházunk kebelében, saját fiaink soraiban, vagy éppen kormányunk főszereplői között vannak olyanok, kik a szép remények közt megindult mozgalom útjába akadályokat gördítenek. Szerintem a legnagyobb érdemnek sincs elég joga arra, hogy midőn már előhaladt tervezetek és intézkedések tétetnek egy közös zsinat megtarthatására, — azokat akadályozza vagy a munkálkodók közé az Eris almáját oda dobja, s ez által ügyeink jobbrafordultát késlelteti s annyi fáradság és költségek kárba vesztét okozza, s a jövő kor előtt nagy felelősséget vállal magára.

Nem azt mondom ezzel azonban, hogy nincs joga, s ne legyen valakinek önálló gondolkozása szerint szabadsága százezrek véleményével is ellenkező nézetben lenni, — hiszen ily állítással éppen evangéliumi protestáns álláspontunkat tagadnám meg: hanem nem lehet helyeselnem annak eljárását, ki nem kellő idejében áll elő ellenzéki elveivel; nem bebizonyítható érvekkel, állításokkal czáfolja meg azon nagy többséget, melynek akarata, óhajta, s meggyőződése szerint a zsinattartás életszükség, s melynek véleménye szerint az idő és társadalmi viszonyok ha nem éppen legkedvezőbbek is, de bizonyára nem is oly mostohák, hogy bennünket a halasztásra utalnának, — szóval kárhoztatom mindazokat kik ez ügy körül újabbán csak rombolni de nem építeni is vállalkoztak. — Feltéve azonban azt, hogy az ellenzéknek a zsinattartás elodázására vannak alapos okai, — vessük a mérleg másik serpenyőjébe azon okokat, melyek a megtartás halaszthatatlansága mellett beszélnek: bizonyosan ez fogja amazt lenyomni oly aránytalan mérvben, a mily szomorú képe van reformált egyházi életünknek és szétszakadozott erőtlenségünknek.

A zsinattartás ellen két kiválóbb figyelmet érdemlő ok van felhozva, egyis az, hogy: *míg politikai alkotmányunk meg nem szilárdul s teljes vallásegyenlőségünk országos törvény által biztosítva nincs, addig ne tartsunk zsinatot!* Nem

tagadom, hogy egyházi életünk valamint mindeddig úgy ma is bizonyos mértékben feltételezve van a polgári társadalmi viszonyoktól, csak hogy e kettőnek egymásra hatása ellentétes természetű, mert a politikai elnyomás vallásos életünk ébresztője, akarata, tetterőnk egyesítője volt mindenkor, a szabadság és alkotmányosság ellenben egyházi életünk hanyatlását mozdította elő. Ez utóbbi jelenség mutatkozik köztünk ma is, és habár sok kívánni valót hágy is fenn polgári kormányzatunk rendszere, országos törvényeink czélszerűsége, de valljuk be, hogy csak még ily alkotmányos kormányzatunk sem volt,*) s ha miveltebb, előhaladottabb nemzetknél is évtizedek kellenek a kormányforma megszilárdulására, a törvények korszerűsítése és tökéletesítésére: csodálkozunk-e ha mi nálunk éppen magyaroknál egy évtized alatt oly kevéssé haladt elő kitűzött feladatának pályáján úgy a kormányzat, mint a törvényhozás, s kilátásunk lehet reá, miszerint évtizedek kellenek még ahhoz, hogy mind az elméletben mind a gyakorlatban megközelíthesse országunk azon álláspontot, mely őt mint teljesen megszilárdult alkotmányos kormányzat alatt álló államot felemelje a többi európai mivelt államok sorába; és mi addig várjunk, addig nézzük szétszakadozott tagjainkat elsenyedni, sebeinket bekötötlenül, egyházi létünket veszélyeztetve? Tétlenül nézzük-e az időt, vagy féljünk-e még ma a nagy munkához fogni? — Én nem féljek, mert hiszen jogainkból, törvényeinkből semmit sem akarunk, nem is kell feladni, hanem saját belkormányzatunkat akarjuk tökéletesíteni, s éppen közösen akarunk hangot adni azon jogos kívánatunknak az ország kormányával szemben, hogy mi vallásegyenlőséget óhajtunk nem csak szóban, papíron, hanem törvényes gyakorlat által is biztosítva. Hiszen ha legkisebb közöny vagy ellenszenv van valamely kormányban a vallás egyenlősítése körül, nem sokkal könnyebben elodázhatja-e magától e kérdést, ha látja, hogy magok a pretendensek egymás ellen munkálva, szétszakadozva bizonytalankodnak? Én hiszem, hogy ha a magyar kormányban csak legkisebb jóakarata van is a különböző keresztyén felekezetek jogos kívánalmái iránt és e kívánalmakat milliók képviselőtestülete terjeszti a kormány és országgyűlés elé: egyik sem lesz oly hazafiatlan és elfogult, hogy bezárja füleit és elvesse például a reformált egyház közös méltányos kérelmét. Így látjuk, egyes egyházkerületek részéről lehetnek tiltakozások, feliratok, kérelmek, azok ott kevés figyelemben részesülnek s legfeljebb tudomásul vétetnek, de el nem intéztetnek, nem teljesítetnek.

Másik okul hozzák fel hogy: *nem vagyunk előkészülve kellőleg egy alkotmányozó zsinattartáshoz,* vagyis talán szerintők az a baj, hogy nincs 10—12 féle alkotmánytervünk, hogy módunkban lenne a válogatás. Hát miért nincs? hiszen már az ötvenes években pengették a zsinattartás szükségességét, évek óta tanulmány tárgya volt annak rendezése; hány egyházi lap, folyóirat tárta fel a számtalan égő sebet, s önálló zsinati előmunkálatra és annak kiadására még sem vállalkoztak azok az egyes nagy szellemek, kik most készületlenséget hirdetnek, hanem bevárták a már egyesülten elhatározott előlépések megtételét, a konventi bizottságok törvényesen szerkesztett munkálatának megjelenését, a már csaknem bizonyos napra kitűzött döntő értekezlet közeledését, — és akkor dobnak égő üszköt a munkások kö-

*) Közoktatásügyi tekintetben volt már alkotmányosabb is. Szerk.

zé, a nélkül, hogy vagy a munkának hiányait érdemlegesen tüzetesen bírálva kimutatnák, vagy jobb, tökéletesebb munkálatot mutatnának fel, és az egész törekvést s művet elkarhoztatják. Uraim! tegyék sziveikre kezeiket, kérdezzék meg magyar református lelköket, helyesen cselekedtek-e akkor, midőn ezt teszik? A zsinati előmunkálatokról e lapokban én igénytelen nézetemet röviden elmondtam, nem vonok abból ma sem vissza semmit, mert nagyon átgondoltam helyzetünket. Szabadabb, tökéletesebb egyházi akotmányt akarunk? lehet-e szakítanunk a mult rendszerrel egyszerre annyira, hogy csak egyes töredékben maradjon meg annak emléke? ábrándozhatunk-e mi p. o. a skót szabad egyház alkotmányáról ma — a melyről elismerem, hogy egyetemes reformált egyházunk terén a lehető legszebb, legjobb — szakíthatunk-e mi — bár tudom, hogy nagyon hányt vetett alkotmányunk van — mai egyházszervezetünkkel minden átmeneti időszak nélkül? Valamint a politikai életben legtökéletesebb kormányformának tartom a köztársaságit, de annak hazánkban — népünket ismerve, ethnográfiai viszonyainkat latolgatva, felállíthatóságát még távol jövőben sem tudom reményleni, de nem is óhajtom, azért az adott viszonyokkal kibékülve a törvényeink iránti engedelmisséget hazafiúi kötelességnek tartom: épen ugy egyházi alkotmányunknak, törvényeinknek sokkal tökéletesebb alakot és szervezetet óhajtanék én is adni, jaj de nem arra való még a mi népünk, nem arra valóok vagyunk mi magunk. — Van-e szabadabb intézkedésünk, mely többször meg ne bosszulta volna időelőttiségét. Csak a különböző egyházi választásoknál üzött visszaélésekre, szabadságellenes kinövésekre gondoljunk. Ezeket átgondolva fogadnám el általánosságban a zsinati előmunkálatokat tanácskozás tárgyául. Kétségtelenül lehet és kell most is azon sokat módosítani, javítani, — de a tervezet szerint 10 év múlva tudnánk aztán még biztosabb alapra épített javítást vagy újítást keresztülvinni; főcélunk ma az, hogy az öt egyházkerület a szervezeti főbb kérdésekben egyesüljön, közös alkotmányunk legyen, ezt pedig az előmunkálatok igaz, hogy nem oly alakban mint némelyek óhajtják, de mindenesetre olyan mérvben mint a minőben még eddig soha sem létezett, tervbe és kilátásba teszik.

Azon hitben vagyok, hogy azok az egyházi férfiak, kik a zsinattartás szükségét nem ismerik be, — nem ismerik közvetlenül egyházi életünk hiányait, zavarjait, hanyatlását sem; idealisztikus emberek azok, kikre a tényleges állapotnak vagy nincs közvetlen behatása eszméik elfogultsága miatt, — vagy oly elszigetelten élnek saját rendezettebb s talán kényelmes egyházaikban, hogy csak a lapokban közlött feljajdulásokat olvassák, de azokat nagyításoknak tartják, vagy épen hitelre sem méltatják. A kik közvetlenül érintkeznek egyes egyházakkal, belhivatalnokokkal, a néppel, p. o. az esperestek, — ha megkérdeznék őket, hogy adjanak tüzetes véleményt, jelentést, elfogulatlan ismertetést a reformált egyházi intézmények hiányairól, visszaélésekről, szükségéről: én nem hiszem hogy a magyar hazában csak egyetlen egy legyen is közöttük a ki a zsinattartás szükségét őszintén meggyőződésből tagadná, és azon véleményen nem volna, hogy inkább ma tartassék mint holnap.

A mily mély fájdalommal látom, hogy napról napra ismét inkább távolodunk az egyesülés magasztos és üdvös jö-

vőt ígérő céljától; — a mennyire sajnálattal tölti el lelkemet, hogy egymást sértve, bántva, gyanusítva jelennek meg naponként az egyházirodalmi czikkek: épen oly erős meggyőződéssel és óhajással indítványozom azt: hogy mi tiszántuliak szólítsuk fel az egyes egyházkerületeket, csatlakoznak-e hozzánk vagy nem, aki hozzánk jön, testvérnek tekintjük az Urban, szeretettel, bizalommal együtt munkálkodunk, — de ha — amint a tünődések helyes nézetű írója is mondja — magunkban maradunk is, tartsunk a magunk körében partialis zsinatot, készítsünk alkotmányt, hozunk rendszeres törvényt; a ki pedig elszigetelve akar tovább is hanyattatni az eddigi bizonytalan állapot csapkodó hullámai között: ám tegye, de a kik gátolják a magyar reformált egyház egyesülését, feleljenek majd Isten és saját lelkiismeretök előtt, tegyen ítéletet majd az utókor, melyik résznek volt igaza, melyik szerette jobban egyházát, s hazáját, nemzetét, s kinek volt helyesebb gondolkozása magyar reformált egyházunk helyzetéről és szükségéről!

Animam meam salvavi.

S—s,

Nézetek a gymnasiumi oktatás reformja felett.*)

B e v e z e t é s.

Az eszményi ember, a mint azt koronkint a költők és bölcselők kijelentik s a nemzedékek megközelítendő példaképen elképzelik — az eszményi ember folyton tökéletesedik. Mégis a tényleges ember, a mint a valóságban közönségesen él és cselekszik, folytonosan törpül és sülyed. Az egyén eszme- és hatásköre folytonosan bővül és emelkedik, tehetségei fokozódnak, eszközei gyarapodnak, hivatása fenésesebb, befolyása, értéke, méltatása hovatovább növekszik: mégis az élet arról tanuskodik, hogy az egyesek önelhatározásaikban, közel és távol céljaikban csak ritkán követnek beható tanulmányra fektetett tárgyias megfontolást és igazi lelkiismeretességet s többnyire utógondolatok által vezéreltetnek, melyeket bevallani nem mernek hiábavalóságuk miatt; s a cselekvéshez is ösztönt, a kitartáshoz erőt közvetlen hatás, pillanatnyi siker reményétől kölcsönöznek, vagy hiu vágyak ingeréből meritenek.

És a midőn a tudomány minden tekintben és minden irányban oda van már fejlődve, hogy eléggé biztosan, eléggé tisztán és határozottan jelzi, sőt eseményeknél fogva érezteti nemcsak a fenyegető veszélyt, hanem az utat és eszközöket is, melyeknél fogva az elkerülendő: im szédelgés az egyetemes jelenség, mely kiválóan, bélyegzi korunkat; szédelgés az egyeseknek magán- és közczélú vágyaikban, törekvéseikben, — szédelgés a testületek, társaságok, nemzetek aspiratióiban, állami és társadalmi alkotásaikban, nemzetközi igényeikben, törvényhozásukban, kormányzatukban.

És a midőn a közjólétnek és egyéni boldogságnak a föltételei annyira nyilvánvalók: akkor im ennyire nyomorultak és boldogtalanok az emberek egyenkint és összesen.

És ez az állapot akkor és az alatt következett be, midőn egy teljes század forradalmainak eredményeképpen az értelmiség osztálya nyert és gyakorol tulnyomó befolyást a közéletre a sajtó, szónoklat és oktatás, a hivatalok és tisztiségek, a törvényhozás és kormányzás útján.

*) Ezen czim alatt a szakavatott szerzőtől egy terjedelmes tanulmányt lesz szerencsénk közleni

Nyomozván, hogy miben sarkallik ez az ellentmondásokkal teljes állapot, arra jövünk rá, hogy a mint fejlődik az ember egyéni belső világa a maga útján, mely világ fölött az teljesen áttekinthet és uralkodhatik, — s a mint fejlődik a külső természeti és társadalmi világ, szintén a maga útján, mely külső világnak az ember nemcsak hogy nem ura, sőt az iránt nagy részben tájékozva sincs és sok tekintetből önkénytelen eszköz — a dolgoknak egyetemes természeti, és az embernek tulajdon egyéni fejlődése a helyett, hogy őszhangban történnék, egymástól hovatovább eltér. Eltér pedig a miatt, mert a cselekvő emberi ész a maga járásával töle nem függő események sodrában elhagyta a biztos természetes ösvényt, midőn tulateszi magát a lett dolgokon, szakít a tárgyi igazságokkal, gondolkodásának elvont saját törvényeit eredetieknek, veleszületetteknek, igazolásra nem szorultaknak tartván, e tekintetben a természettől függetlennek vallja magát s a maga megkisebblésének venné, ha helyes következtetések alkotása végett nem volna elég önmagából kiindulnia, hanem kényszerülve lenne a külső dolgok mivoltához és természetéhez folyamodni zsinórmértékért, a mely szerint tervezzen és alapért a melyre építsen. — S minthogy ezt a hibát mint közös vivmányt és közös szabaldalmat kiki a maga részére s a maga módja szerint gyakorolja: azért az emberek nem is érthetvén meg egymást, össze nem egyezhetnek és össze nem férhetnek.

És arra jövünk rá, hogy már magában az ember lényében. annak egyéni mivoltában sincs egység. onnan is hiányozván az őszhang a gondolat, az akarat és a cselekvés között

Mindez méltán arra utal, hogy amaz állapot eredetét, valamint óvszerét is az értelmiség képeztetésében, a közoktatás rendszerében keressük.

Ilyen nyomozás a célja jelen kísérletnek, mely három részre oszlik: az első általános elveket és nézeteket jelez azon dolgok körül, melyek az oktatásnál szem előtt tartandók,* a másodikban nézetek következnek a jelenkori oktatás fölött; a harmadikban vázlatát hozza egy javasolt oktatási rendszernek.

Garzó Imre
ny. tanár.

(Folyt. köv.)

Egy félreértés helyreigazítása és egy kis felvilágosítás.

A zsinati előmunkálatok s azokra vonatkozó egyházmegyei vélemények felett e lapok terén „Egy szemlélő“ által megindított s folytatólagosan közlött szemlében a 24-ik szám 211-ik hasábján, második bekezdés alatt többek közt ez mondatik: „ellenben a nagy-károlyi (t. i. egyházmegye) jelentékenyen növeltetni óhajtja (t. i. a zsinati tagok számát), mert szerinte a zsinat tagjai legyenek hivatalból a püspökök, főgondnokokon kívül az esperestek és segédgondnokok is; sőt ez utóbbiaknak megfelelő számban minden egyházmegye választhasson még egy egyházi és egy világi képviselőt; vagy ha talán költségkimelés tekintetéből az egyházmegye ily képviselőket nem választana is. — az esperest és segédgondnokokat tekintethetnek választott képviselők gyanánt.“

*) Az első részt a nagybecsű tanulmány roppant terjedelmessége miatt mellőzni vagyunk kénytelenek, s a második és éppen gyakorlatibb részzel kezdjük s illetőleg folytatjuk a közlést. Szerk.

Mennyiben az idézett sorokban egyházmegyénk véleménye nem egészen hiven van visszaadva: tehát a félreértés helyreigazítását, — s mennyiben egyházmegyénk a zsinat tagjait illetőleg véleményével egyedül áll: annak megvilágítását kötelességemnek ismerem.

Ami a félreértést illeti: ez az idézett sorok azon aláhuzott utótételében nyilvánul, mintha egyházmegyénk véleménye szerint azon esetben, ha valamelyik egyházmegye költségkimelés tekintetéből zsinati képviselőket nem választana, az esperest és segédgondnok tekintethetnek választott képviselők gyanánt.

Engedelmet kérek a n.-károlyi egyházmegye ezt nem mondta, amit pedig mondott, abból ily fogalomzavar nem származhatik. Egyházmegyénk véleménye szerint ugyanis az esperest és segédgondnok, mint választott elnökei az egyházmegyének, hivatalból képviselik az egyházmegyét mindennütt és mindenkiel szemben, ahol és akik közt mint ilyenek jelennek meg; tehát hivatalból képviselnék a zsinaton is, — a választott képviselők pedig egy ad hoc külön nyert megbízás alapján. — Midőn tehát a n.-károlyi egyházmegye véleményében idevonatkozólag az mondatik, hogy ha talán valamelyik egyházmegye „érezve korlátolt anyagi erejét, költségkimelés tekintetéből nem kívánná magát az esperesten és segédgondnokon kívül mások által is képviseltetni“: ez azt teszi, hogy ők már hivataluknál fogva képviselői egyházmegyéjüknek, de ebből épen nem következik az, amit „Egy szemlélő“ belőle kihoz, hogy t. i. ez esetben az esperest és s.-gondnok tekintethetnek választott képviselők gyanánt, — tehát mintegy a meg nem választott képviselők helyetteseinek, — aminthogy az egyházmegyei vélemény szövegében nem is ez a következtetés áll, hanem ama föltevésre csak enynyi mondatik: „et volenti non fit injuria.“

Hogy pedig mért fektetünk mi nagy súlyt arra, hogy az esperestek és segédgondnok a zsinatnak mindnyájan tagjai legyenek hivatalból ép úgy, mint a püspökök és főgondnokok, ellenben miért nem fektetünk oly nagy súlyt arra, hogy egyik vagy másik egyházmegye megválassza-e külön képviselőit? erre nézve, — bár az egyházmegye véleménye hitünk szerint elég kimerítőleg és meggyőzőleg volt indokolva, — miután azonban a mi véleményünk a többi egyházmegyék véleménye közt ezideig egyedül áll e tekintetben s talán mint unicum különczködésnek tűnik fel: legyen szabad megvilágítására e különvéleménynek, egyetmást elmondani.

Magában a zsinati előmunkálatokra adott véleményünkben is határozottan hangsúlyoztuk már, hogy általában az egyházi téren s így a zsinat alakítására nézve is egyfelől az evangyeliomi, másfelől a történelmi alapot elhagyni és sem a multtal sem a jelennel szakítani nem akarunk, hanem az eddigi alapokon óhajtunk tovább haladni s egyházszervezetünket, alkotmányunkat fejleszteni. Ezért ajánlottuk a paritás elvének fentartását úgy az egyházkerületek mint az egyházmegyék között s ezért óhajtottuk, hogy az alkotmányozó egyházi törvényhozó testületnek ne csak a püspökök és főgondnokok, hanem az esperestek és segédgondnokok is tagjai legyenek. Mert avagy volt é valaha oly érvényes concilium vagy synodus akar a keresztyénség első századait, akár annak későbbi történetét kísérvük figyelemmel, — hogy abból az egyház vénei ki lettek volna rekeszt-

ve? S vajjon az újabb időben nálunk behozott képviseleti rendszer is megváltoztatta-e e tekintetben a gyakorlatot? Határozottan azt mondjuk, hogy *nem*, mert a képviseleti rendszer mellett is az egyes lelkészek például az egyházmegyei gyűlések jogosult tagjainak megmaradtak s ha egyházunk képviseletével külön meg nem bizatnak is, már hivataluknál fogva szavazati joggal bírnak, a zsinati előmunkálatok szerint is épen úgy, mint a gyülekezetek választott képviselői. — Ha tehát az egyes lelkészeknek mint a gyülekezetek elnökeinek megadatik a jog, hogy a képviseleti rendszer mellett is hivatalból tagjai lehessenek az egyházmegyei gyűléseknek, nemcsak de az előmunkálatok szerint a megjelenésre köteleztetnek is, amennyiben ha indokolatlanul elmaradnak, az irányunkban követendő eljárás az egyházmegyei intézkedésének hagyatik fenn: vajjon ekkor logicus dolog-e az, hogy az egyházmegyei képviselőket küldjenek a zsinatra, de az egyházmegyei elnökei, hacsak képviselőkké benem választatnak, ki legyenek mintegy rekesztve onnan, hol mint az egyház véneinek úgy az evangéliomi mint a történelmi jog alapján szavok és helyök volna? Legyünk uraim! őszinték és következetesek. Ám szakítsunk, ha nekünk úgy tetszik a multtal; helyezkedjünk tisztán képviseleti alapra, szervezzük a zsinatot ha nekünk oly nagyon megetszett a modern korszellem egészen demokrat alapon, de ha elfogadjuk ez elvet, fogadjuk el annak következményeit is; ne legyen egy ivatalbóli tagja se a zsinatnak, rekeszszük ki onnan, mint ilyeneket a püspököket és főgondnokokat is, menjenek fel oda mások s az ő szavok, megkérdezésük nélkül készítsenek az ő kezökre törvényeket, melyekkel minket kormányozzanak; ha pedig most csak azért zárjuk ki szinleg az egyház többi véneit a törvényhozó testületből, hogy őket annál nagyobb triumphussal beválaszszuk: ne csináljunk ezzel gyermekes játékot, ne verjük fel a port ok nélkül és szükségtelenül a zsinati képviselők választásával s ne hurcoljuk a népet s az ő nevöket a választási urnához, mert ezzel sem a népek, sem egyházi vezérférfiaink tekintélyének nem használunk. — Hiszen melyik az közülök, ki nem ugyanazon választó közönség bizalma folytán foglalta volna el fontos hivatalát, mely őt zsinati képviselőnek is meg fogja választani? — Mert ha meg nem választja, úgy neki erkölcsi kötelessége — mint bizalom vesztettnek hivataláról lemondani. — És épen e szempont az, melyből kiindulva, ha az egyházmegyei elnökei, az esperestek és s.-gondnokok, — mint szerintünk kellene, — hivatalból tagjai lennének a zsinatnak, mi nem sok sulyt fektetnénk arra, hogy egyik vagy másik egyházmegye megválasztja-e külön képviselőit? Nem levén ugyanis nálunk kinevezett hivatalnokok, sőt az összes egyházkormányzók közvetlen a gyülekezektől nyervén megbizatusukat: tehát valamint a püspökök és főgondnokok az egyházkerületek, úgy az esperestek és segédgondnokok az egyházmegyei képviselőinek tekintendők, — a minthogy a közéletben ilyeneknek is tekintetnek. A mi véleményünk szerint egy hivatalból való tagja sem lesz a zsinatnak, ki ne az egyházat képviselné s épen ezért megbizunk a hivatalból zsinati tagokban szintegy, mint az ad hoc választandó képviselőkben, mert mindenik az egyház érdekeit szolgálja s mindenik ugyanazon választó közönségnek tartozik felelőséggel, — Féltékenységből, vagyis azért, hogy más egyházkerületek minket tul ne szárnyaljanak, nem akarjuk sem az

egyházi élet terén oly szép és méltányos paritás elvét megtagadni s kiszabni hogy a nagyobb egyházmegye több, a kisebb pedig kevesebb, vagy talán magában *önállóan* egy képviselőt se küldhessen a zsinatra, — sem erőszakolni bármely egyházmegyét arra, hogy a reá népessége arányában eső képviselőt vagy képviselőket okvetlenül megválaszssa, — mi csak meg akarjuk adadni minden egyházmegyének a jogot, mely azt a paritás elvénél fogva megilleti, — de ha talán ezt használni nem akarná vagy szükségesnek nem látná, erre azt mondjuk hogy: „volenti non fit injuria,“ az egyházmegye, esperestje és s. gondnoka által akkor is képviselve lesz.

Hogy éles pártellentétek merülhetnének fel a zsinaton, melyek a népességarány szerinti alakulást tennék kívánatosabbá: ezt mi számításba venni nem akarjuk, mert miszerintünk a zsinat minden egyes tagjának, pártérdek nélkül, az egyetemes magyar ref. egyház közjavát s felvirágzását kell egész erejével munkálni és előmozdítani, s ha talán még pártok is keletkezhetnének ott, hol a tagoknak a Krisztus egyházát egyetértésben kellene tovább építeni, úgy igazuk van azoknak, kik azt tartják, hogy jobb ha a zsinat össze sem jön, hanem a helyett hogy a mindnyájunkat befogadó közös épületet közös erővel betetőznök, egymástól különválva javítgatjuk, tatarozzuk az épületnek hozzánk közelebb eső s az idő viszontagságai által megrongált részeit, — várva mindig jobb időkre, — mialatt méginkább megrongáltatva és meggyengülve — egykor aztán felettünk összedől.

Segesvári József,

a n.-károlyi egyházmegye főjegyzője.

BELFÖLD.

A debreczeni ref. egyházban a presbyterium választás ügye a következő stadiumban van. A mint már e lapok olvasóielőtt ismeretes, aszavazatok összeszedésével megbizott utcai bizottságok, a szerintök érvényes szavazatokat összeszámítván, a nyomtatásban beadottakat egyszerűleg összesomagolták s a központi bizottsághoz terjesztették be. A központi bizottság, mely csekély kivétellel ugyancsak az utcai bizottságok tagjaiból áll, nem akarván saját ténye felett bíraskodni az ügyet az egyháztanácshoz terjesztette fel. A f. hó 22-én megtartott egyháztanács azonban az ügy érdemébe nem bocsátkozhatva, ujlag visszatette az egész ügyet a központi bizottsághoz azon utasítással és felkéréssel, — hogy teendőjét végezze és járjon el legjobb meggyőződése szerint s eljárásáról indokolt jelentést terjeszssen a junius 29-én tartandó egyháztanács gyűlés elé — A központi bizottság természetesen ha következetes akar magához lenni, csak azt teheti, hogy a szerinte érvényes szavazatokat összeszámítja s azok alapján a presbyterium névsorát megalakítja, a többi szavazatokra nézve pedig azon véleményét nyilvánítja, hogy azok miután nem a kiadott utasítás szerint vannak szerkesztve és elkészítve, tehát megsemmisítendők. Az egyháztanács bölcseségétől és eszélyességétől függ aztán akképen határozni, hogy miután itt ez alkalommal a nagy többség tévesztett uton járt akár öntudatosan akár öntudatlanul, midőn nyomtatott és hektographirozott szavazati

ivekkel szavazott; miután az egyháztanács erkölcsi önérzete nem engedheti azt meg, hogy a merev törvényesség betűi biztosítsák egyedül hatalmát és tekintélyét: tehát a lefolyt választást érvénytelennek nyilvánítja és új választást rendel el.

KÜLFÖLD.

A pápa köréből.

Roma locuta. Ez év február 22-ikén XIII. Leo római pápa nevezetes dolgokat beszélt az egész világ katolikus sajtójának összegyűlt képviselőihez. A beszéd vagy parancs tartalma röviden ez: a pápai szék jogaiért s világi uralmának visszaállításáért a sajtó jövőre teljes erővel küzdjön. Ez ördögidézés után azonnal érezhető vala a kénköves szag a Vatikán hivatalos lapjainak a hasábjain. Az „Osservatore Romano” február 27-ről így ír: „fájdalom, annyira megke-ményedett a Faraók szive, hogy sem puska lövések sem tör-dőfés nem bírhatták reá eddig, hogy az egyháznak teljes rendelkezési szabadságot adjanak. Őrizkedjenek a vörös tenger áradatától!” Nevezett lap, márcz. 13-iki számában, a pápa világi uralmának Istentől rendelt szükségességét tanítva Melchisédekre, a Makkabeusokra, a római császárok-ra (kiktől a „pontifex maximus” név származott,) Anglia, Porosz-, Muszka- és Törökországok fejedelmeire, — kik nem csak állam — de egyházfők is, hivatkozik. Egy másik hivatalos lap — a „Voce della Verita” — már a réginél sokkal nagyobb területet kíván a pápa világi uralma szá-mára. —

Mig Garibaldi a monarchiát respublikává szeretné változtatni, addig a kuria titokban a pápát óhajtja I. Humbert helyén látni. A kuria kincse (120 millió lira) minden erővel szaporittatik, s a péterfillér jövedelem növelésén sikerrel buzgólkodnak, (ez év első havában több folyt be egy millió liránál), szóval úgy látszik, hogy ott is ösmerik azt a mon-dást, hogy „a pénz ma Európában nagy hatalom.”

A katolikus sajtó az olasz király ellen történt me-rénylet alkalmával az egész világnak kürtölte, hogy Passa-nante a királygyilkos bibliát olvasott, s így evangélikus. E mendemondának a methodisták zsinata vetett véget, midőn „gondos alapos kutatás alapján, ünnepélyesen s hivatalból” nyilvánítja, hogy „Passanante sem rendes tagja, sem látoga-tója az egyháznak nem volt soha.”

A római népet nagyon felizgatá minapában a r. kat-holikus sajtó, midőn a Ribetti valdens lelkész által „Isten anyja vagy a legnagyobb eretnekség” czimen tartott előa-dást ismerteté. Nevezett lelkész ez év márczius havának 25-ik napján a S.-Luigi dei Francesi egyházba lépett, hol Mermillod püspök predikált. Beszéde közben oly tulzó di-cséréttel szolt Máriáról mint Isten anyjáról, hogy e magasz-talást nem csak a szent irás de még a róm. kath. egyház hitvallása sem viselhetné el. A protestánsok szónok által Mária legdühösebb elleneiként lónak feltüntetve. E beszédre szolgált válaszul Ribetti előadása. A magában véve jogosult válasz a kath. sajtó ferdítése következtében oly színben áll-ítá Ribettit a katolikus világ elé, mintha ő a Megváltó isteni voltát kétségbe vonta vagy épen tagadta volna. A „Voce della Verita” „Alávalóságok” czim alatt a többek közt így ír: „a legünnepélyesebben s teljes erővel protestálunk

az egész katolikus világ előtt, és hangosan kiáltjuk, hogy ha a polgároknak kötelmeik vannak az állam iránt, mely gyötri és szipolyozza őket s a szabadság nevében elnyom, az államnak is vannak kötelességei az alattvalók iránt, s első ezek közt az atyák hitének védelme. Ám hadd gyűlés-kezzenek Luther fiai pagodáikban, hadd halmozzák el egy-mást tévelyekkel, átkokkal, ragyogjanak hitök fényében, — melynek száz hitvallása van, s eredetét egy szentelen ba-ráttól, egy házasságtörő királytól és Lucifer gögjétől vette, de ne merjék legszentebb hitünket a kereszténység székhelyén megtámadni oly kormány óltalma alatt, melynek alkotmányában irva áll: „a katolikus vallás áll a m-v a l l á s.”

A római műveltség e nyilatkozatát az ev. lelkészi tes-tület magvas higgadt felelete követé, mely ujjal mutatott elleneinek határt nem ismerő rágalmára, s „felebbezés a be-csületes emberekhez stb.” czim alatt hozta azt nyilvános-ságra. E válasz végén az apostoli hitforma áll.

Az evangyeliomi vallás az elmondott akadályok daczára is terjed és hódít Olaszországban. A valdensek florenczi fő-iskolájában ma 17, a szabad olasz egyház római fótanodájá-ban pedig 10 theológiát hallgató ifju van. Rómában az u. n. „ev. katona községben” karácsonkor 50, husvétkor 40 áttérő vétetett föl ünnepélyesen az evangyeliomi egyház kebelébe. — Az Ur áldása legyen a hiven fáradozó mun-kásokkal!

Az „Allg. Ev. Luth. Kirch. Ztg.” után.

Nagy Imre,
ugrai ref. lelkész.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A Keresztyén Magvető II. és III. füzete Péterfi Dé-nes és Kovács János szerkesztésében megjelent.

A II. füzet tartalma: A székely-kereszturi unitarius hitközség történeti rajza kezdetétől mostanig. N. ajtai Ko-vács Istvántól. Az életbiztosítás és a család. Kóváry Sándortól. Nyugalomba lépéskor mondott papi bucsubeszéd. Péterfi Józseftől. Egyháztörténelmi adatok: XL. Schesaeus Keresz-tély ódája Dávid Ferenczhez. XLI. Dávid F. letartóztatására vonatkozó határozatok Kolozsvár 1679-i jk.-ból. XLII. és XLIII. Dávid ügyét érintő naplószerű feljegyzések 1579-ből. Közli Dr. Nagy János. A tiszántuli ref. középiskolai tanár-egyesület első évkönyve. Imre Sándortól. Egyházi szemle. Végre több érdekes kisebb czikkek.

A III. füzet tartalma:

Renan Ernőnek a francia akadémiaiban tartott szék-foglaló beszédéről Dr. Brassai Sámuel. Ismét a Maadeusok-ról. Gr. Kuun Géza. Husvétü egyházi beszéd. Kovács Jánostól. Az alsó-siménfalui unitaria ekklézsia Ürmösi Kálmántól. Föl-világosítás a „tabulae ceratae” kérdésnek az unitariusokra vonatkozó ágában. Benczédi Gergelytől. Külömfélék.

A már régebben megjelent II. füzet tartalma e lapok szerkesztője akarátán kívül álló ok miatt nem közölthe-tett előbb

Megjelent: **Magyar prot. egyházi és iskolai Figyelő** hatodik, e félévben utolsó füzete. Tartalma XI. szám alatt van csoportosítva. Nagyobb czikkek: A vallásszabadság kér-déséhez. Czelder Márton szerkesztőtől (259—268 lap) A lo-gika mint népszerű tudomány (felolvasatott a debreczeni

jogász önképző körben) folytatás, Dr. Vellentszény Mórtól (268—283 lap); ezeket követik különböző közlemények, külföldi, belföldi rovat, stb. E folyóirat előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt, mely összeg a szerkesztőhöz Felsőbányára (Szathmármegye) küldendő.

Kecskeméten e f. hó 8-ik napján a ref. egyházközség a jogakadémia ügyében népgyűlést tartott. A nevezett jogakadémia ugyanis az 1875⁵/₆-ik tanévben a magas kormány-nak ő felsége által is jóváhagyott és megerősített s a jogtanodák újjászervezését tárgyazó rendelete értelmében négyosztályos teljes jog- és államtudományi karrá lőn átalakítva s nyolcz rendes tanári szék akként lőn rendszerezve, hogy a város ritka áldozatkészséggel, de a saját jól felfogott érdekében a maga részéről három tanszéknek, a dunamelléki egyházkerület egynek, a helybeli ref. egyház pedig négy tanszéknek állítását, díjazását vállalta magára, mely egyeség a 3 fentartó testület által szerződésileg is jóváhagyott s kötelező erőre emeltetett; de ime rövid három év eltelte után a ref. egyház tanácsa mint egyik fentartó testület f. évi ápril 20-án tartott ülésében azon meglepő határozatot hozta, hogy az egyház az ottani jogakadémiánál általa közelebbi években fentartott négy tanszék további fentartásától anyagi ereje hiányában visszalép. Az egyháztanács ezen határozata az egyházkerülethez felterjesztetvén, ez azon határozatot a jogakadémiai tanárcs feliratával együtt tárgyalás alá vette s ezt a határozatot hozta: „A kecskeméti egyház csak egyik alapítója lévén a kecskeméti jogakadémiának s így a fentebb említett egyháztanács határozat által a más két alapítónak jogai is megtámadtatva ezen ügy érdemleges tárgyalása előtt az egyházkerületi közgyűlésből egy bizottság küldetik ki azon utasítással, hogy ez vizsgálja meg a kecskeméti ref. főiskola jogi, vagyoni ügyeit, alapítványait, tegyen ezek felől a közelebbi egyházkerületi közgyűlés elé jelentést.”

Ezen határozat után hivatott össze a fentérintett népgyűlés e hó 8-ra. — Bár a tárgyalás folyamán az tünt ki, hogy a jogakadémia fentartására a szükséges alap hiányzik, sőt a tőkéből is 10 ezer frt költetett már el, — szóval kitünt, hogy az egyház pénzügyi állása igen kedvezőtlen, mégis az egyház legnagyobb tekintélyű férfiai épen a protestantizmus érdekében is a jogakadémia fentartását hangsúlyozták s nyilatkozataik általános lelkesedést idéztek elő. Végre Kis Miklós főispán ur ő mlga indítványához képest a népgyűlés végzéseként kimondatott: „hogy mielőtt ez ügyben érdemleges határozat hozatnék, a gyülekezet a maga kebeléből egy bizottságot küld ki, mely az egyházkerület részéről kiküldöttekkel egy időben vizsgálatot fog tartani az egyház vagyoni állapota felett s jelentést fog a közgyűlés elé terjeszteni a jogakadémia mi módon leendő fentartásáról.” — A „Kecskeméti Lapok” után.

Az erdélyi házasságok. Szász Domokos az erdélyi ref. egyházkerület közjegyzője nyilatkozatot tesz közzé, a bécsi lapok azon állítására, hogy az erdélyi reformátusoknál a házassági elváltás üzletszerűleg folyik, s hogy az elváltási költségek már 850 frtról 500-ra szállítottak le, Szász Domokos megjegyzi, hogy a bécsi lapok által említett Lichtenstein herczegféle elváltási ügy nem a református egyházkerületek, hanem az erdélyi unitáriusok házassági törvényszékein tárgyalatott, s az új házasságok is az unitárius egyházi közegek közbejöttével kötettek

meg. Az erdélyi reformátusok rendkívüli házassági főtörvényszékén az elmúlt három év alatt összesen 4 válóügy tárgyalatott. A házassági főtörvényszéknek 12 világi s 20 egyházi bírása van, kiknek tulnyomó többsége nem Kolozsvárt, hanem vidéken a szilágyi, háromszéki, görgényi, hunyadi stb. tractusokban lakik. A világi bíró, ha megjelenik, kap 20 frt osztalékot, hanem ez összeg a papi-, özvegy-, árva- s gyámintézet javára foly be. — Az egyházi bírák, az esperestek osztaléka legfőlebb 35 frt, s ezért 2—3 napi távolságról beutaznak, félbehagyják otthoni munkájukat s Kolozsvárt fedezniök kell a szállodai költségeket. Ime, ennyiből áll az a hirhedett „üzlet,” a minőt egy vármegyei alsóbb rendű tisztviselő is csinál, ha hivatalosan exmittálják. A reformátusok nincsenek abban a helyzetben, mint a katolikus atyafiak, hogy gazdagon dotált permanens válótörvényszékeket tartathatnak s azt már csakugyan nem lehet a ref. ítélő bíraktól se kívánni, hogy vándoruttra keljenek saját költségükön. És épen azon körülmény, hogy az eddigi rendszer szerint az osztalék által az illetők kiadásai is alig valának fedezve, szolgált indokul annak, hogy a május 6-iki főtörvényszék kimondotta, hogy ezután kevesebb számú ítélő bíró is illetékes lesz ítélethozatalra. A bírák létszámának leszállítása mellett is meghagyhatta volna a törvényszék az eddigi díjat, de nem tette, mert teljességgel nem tekinti ez ügyet G'schäftnek, hanem az adott kényszerű helyzet követelményeinek; s az erdélyi ref. egyházkerület örülni fog, ha az állami törvényhozás a polgári házasság behozatala által e kellemetlen köteletség teljesítése alól feloldozza s azon nagy hatalmasságtól, kik ez időszert az erdélyi ref. egyházkerületet perhorreskálják, a miért törvényadta jogát gyakorolja s köteleességét teljesíti, megvárja, hogy az állami törvényhozásnak ez égetővé vált kérdés megoldásában utját nem állják.

Az országos tanáregylet közgyűlésétől már csak néhány nap választ el bennünket. — Az összegyülekezés ideje jul. 3-ika közelg. — Főiskolánk s többi tanintézetünk tanárcsai, városunk lelkes közönségével együtt óhajva várják az örömnapot, melyen a hazai közművelődés buzgó munkásainak e derék egyesületét körükben fogják üdvözölhetni. — A vendégszerető szives fogadtatásról főiskolánk helyi gondnoka, tevékeny polgármesterünk, több buzgó tanügybaráttal és a tanári bizottsággal egyetértve tapintatosan intézkedett. — Vendégek elfogadására lakásukat s a tervezett kirándulásokra kocsijokat többen felajánlották. — A gyűlés előre láthatólag népes és igen érdekes lesz. A hasznos a kellemetessel fog váltakozni.

Ismételve felhívjuk e gyűlésre vidéki kartársaink figyelmét. Jelenjünk meg ezen — ha lehet — minél többen. Nem lehet közönyös dolog ránk nézve: minő benyomást tesznek a prot. tanügy egyik központi helyén szerzett tapasztalatok azokra, kik tőlünk távolabb s különböző kormányvat alatt élnek. Közönségünknek meg kell mutatni, hogy a tanügy iránt melegen érdeklődik. Ugy hiszszük, szép lesz annak is jelét adnunk, hogy ha az állami iskolák főkörmányzója s felekezeti vezérférfiaink közt vitás kérdések forognak is fenn: mi tanárok az iskolák belmunkásai, a tudomány ápolásában, fejlesztésében s az iskolák lehető virágoztatására irányzott törekvésben a legszebben egyetérthetünk és valóban egyet is értünk (G. K.)

A szedő ellen nyilván azt a panaszt emelem, hogy e lapban az atyámfi vezetéknévét mindig hibásan szedi, így pl. saját testvéremet *Jóó Józsefet Ivó Józsefnek*, egy nagybátyámat *Jóó Pált Ivó Pálnak* szedte, sőt a correctort is félrevezette. A nevemet viselők iránt jövőre több figyelmet kérek édes szedő ur!

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Toth Sámuel.

Bekési Gyula.